

Natuurcompensatiegebied de Breidberg-Driestruik

Dave Prevos, gemeente Roermond, Postbus 900, 6040 AX Roermond, e-mail: daveprevos@roermond.nl

Ten zuiden van het industrieterrein Roerstreek-Zuid ligt het langgerekte natuurgebied de Breidberg-Driestruik. Ondanks dat het slechts 53 ha groot is, biedt het een veelheid aan biotopen en een grote biodiversiteit. Vanwege de nabijheid van allerlei menselijke activiteiten is het een uitdaging voor de beheerders om dit als natuurgebied te handhaven en te ontwikkelen [figuur 1].

GESCHIEDENIS EN EIGENDOM

Ontstaan van het terrein

De omgeving van de Breidberg-Driestruik zag er tot omstreeks 2000 heel anders uit (GERAEDS, 2016). Het was overwegend een landbouwgebied dat deel uitmaakte van het Ratommerveld, met bescheiden natuurwaarden. Het Ratommerveld was een historisch akkergebied met kleine bospercelen, bosschages en houtwallen die het een kleinschalig karakter gaven. Het was gelegen in een stuifduinencomplex met lichte glooiingen. Zowel de Breidberg als de Driestruik werden al als zodanig in het Ratommerveld aangeduid, maar de Breidberg was toen een stuk kleiner dan tegenwoordig. De deelgebieden Breidberg, Driestruik en De Meer

liggen binnen de gemeente Roermond [figuur 2]. De Breidberg en De Meer zijn eigendom van die gemeente. De graslanden van de Driestruik zijn eigendom van de gemeente Roermond en de bossen van Staatsbosbeheer.

Aanleg bedrijventerrein

Een deel van het Ratommerveld heeft in 2000 plaats moeten maken voor de aanleg van het bedrijventerrein Roerstreek-Zuid. Uit ecologisch onderzoek voorafgaand aan de ontwikkeling daarvan bleek dat het gebied maar een beperkte floristische waarde had, maar dat het van oudsher een hoge waarde heeft voor herpetofauna. Er waren in het gebied drie oppervlaktewateren aanwezig waarin Kleine watersalamander (*Lissotriton vulgaris*), Alpenwatersalamander (*Ichthosaura alpestris*), Gewone pad (*Bufo bufo*), Rugstreeppad (*Epidalea calamita*) [figuur 12], Knoflookpad (*Pelobates fuscus*) [figuur 13], Bruine kikker (*Rana temporaria*), Bastaardkikker (*Pelophylax klepton esculentus*) en Poelkikker (*Pelophylax lessona*) werden aangetroffen. In de directe omgeving van de poelen bevond zich geschikt landbiotoop, waardoor hier populaties van deze soorten voorkwamen. De Breidberg en de Driestruik waren ook leefgebied van Levendbarende hagedis (*Zootoca vivipara*), Zandhagedis (*Lacerta agilis*) en Hazelworm (*Anguis fragilis*) (CREEMERS & HOOGERWERF, 1998; CROMBAGHS & CREEMERS, 1998). Bovendien werd het gebied als potentieel leefgebied van de Das (*Melis melis*)

FIGUUR 1

De Breidberg-Driestruik is een smalle strook natuur aan de rand van de stedelijke bebouwing (foto: Math de Pontj).

FIGUUR 2
Locatie deelgebieden
de Breidberg (1), de
Driestruik (2) en De
Meer (3).

▼ FIGUUR 3
Een mooi voorbeeld
van een stierenkuil in
de Breidberg met een
verticale wand waarbij
de stier langs een talud
geschuurd heeft (foto:
Dave Prevos).

▼► FIGUUR 4
Insectenholen in
de wand van een
stierenkuil (foto: Dave
Prevos).

beschouwd (Regionale Economische Ontwikkeling
Midden-Limburg (REO), 2000).

Verplichte natuurcompensatie

Voor de aanleg van het bedrijventerrein Roerstreek-Zuid zijn door de Raad van State compensatiemaatregelen verplicht gesteld. Ter compensatie van het verlies van leefgebied van de hierboven genoemde soorten is tussen 2001 en 2003 in totaal 21 ha nieuwe natuur gerealiseerd om de Breidberg en de Driestruik veilig te stellen en met elkaar te verbinden. Hierdoor is het natuurgebied Breidberg-Driestruik gegroeid tot circa 53 ha. Het gebied kreeg met de uitbreiding een afwisseling van bos, struweel, houtsingels, heide, natuurakkers en extensief beheerd grasland. De bestaande poelen werden opgeschoond en er zijn zes nieuwe poelen aangelegd (GERAEDS, 2016). Naast het ontwikkelen van nieuwe natuur is ook een verbindingzone onder en langs de N293 gerealiseerd om de Meinweg en het Roerdal met elkaar te verbinden.

Doelstelling compensatie

Voor de aanleg van Roerstreek-Zuid werd geconcludeerd dat de floristische waarden, een deel van het actueel leefgebied van de Knoflookpad, Rug-

streeppad, Geelgors (*Emberiza citrinella*) en potentieel leefgebied van de Das door de aanleg van het bedrijventerrein teloor zouden gaan. Ook verbindingzonen door het Ratommerveld zoals deze onder andere werden gebruikt door Levendbarende hagedis en Zandhagedis zouden worden vernietigd. Met name het effect op de Knoflookpad en Rugstreeppad werd als groot beschreven omdat deze soorten maar beperkte mogelijkheden hadden om naar elders uit te wijken. Door de aanleg van het bedrijventerrein konden

de populaties van Knoflookpad en Rugstreeppad geïsoleerd raken. Uitwisseling van dieren tussen de Breidberg en de Driestruik, maar ook met het Roerdal en de Meinweg, zou moeilijker kunnen plaatsvinden. Het doel van de compensatie was om nieuw leefgebied te creëren voor de hierboven genoemde soorten. Daarbij moest het natuurgebied tevens functioneren als verbinding tussen de Meinweg en het Roerdal.

TOEGESNEDEN BEHEER

Beheer gericht op structuurvariatie

De Breidberg, de Driestruik en De Meer hebben nog altijd de kenmerken van kleine natuurgebieden met veel structuurvariatie. Hierdoor zijn over een relatief klein oppervlak veel verschillende biotopen aanwezig. De manier waarop de gebieden beheerd worden, wordt voor een belangrijk deel bepaald door richtlijnen uit het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Deze subsidie geldt voor gebieden die onderdeel uitmaken van het Natuurnetwerk Limburg, dat op zijn beurt weer deel is van het Natuur Netwerk Nederland. Voor ieder gebied zijn bepaalde beheertypen vastgelegd die door de eige-

naar in stand gehouden moeten worden. Het belangrijkste doel dat de gemeente Roermond nastreeft binnen de gebieden is het behoud van de variatie van natuurtypen als bos, struweel, ruigte, heide en grasland. Door het oprukkende bos dreigde deze variatie te verdwijnen, maar dit gevaar is tijdig geconstateerd en tot staan gebracht. Ook binnen de verschillende natuurtypen streeft de gemeente naar variatie. Daarom wordt ieder natuurtype op een specifieke manier beheerd. Hierbij wordt zoveel mogelijk gefaseerd beheer toegepast. Voor de uitvoering van het beheer werkt de gemeente samen met de school Yuverta, Werkgroep Driestruik en de twee 'begrazers' (eigenaren van de schapen en de koeien). De gemeente stuurt voor het beheer op de toegekende natuurdoeltypen. De werkzaamheden die hiervoor nodig zijn worden ieder jaar verdeeld over de beheerders, Yuverta, Werkgroep Driestruik en de gemeente. Hieronder worden twee beheermethoden en zes natuurdoeltypen besproken.

Beheermethoden

Begrazing met runderen

De Breidberg en de Driestruik worden jaarrond begraasd door runderen van het ras Rode geuzen. De kudde bestaat uit vier à vijf koeien, een stier en twee jongere dieren. Dit aantal varieert gedurende het jaar, bijvoorbeeld doordat de koeien in het gebied kalven. Afhankelijk van het seizoen wordt de begrazingsdruk zo nodig bijgesteld.

De runderen leveren een belangrijke bijdrage aan het beheer van de gebieden. De Rode geuzen lopen veel door het terrein en zijn in staat om zich gedurende het jaar aan te passen aan het wisselende voedselaanbod. In de lente en de zomer begrazen de runderen vooral de graslanden. In de herfst en de winter, of wanneer er bijvoorbeeld door droogte maar weinig voedsel in de graslanden te vinden

is, begrazen ze ook de ruigten en struwelen. De stier zorgt voor extra variatie in het terrein door het maken van stierenkuilen [figuur 3]. De hierin aanwezige kleine steilwanden van zand bieden nestgelegenheden voor insecten, waaronder solitaire bijen die in de bodem nestelen. Dit is goed te zien aan de vele kleine holletjes in de wand [figuur 4].

Beheer met schapen

De Meer wordt niet begraasd door runderen. De noordrand van dit gebied rond de waterbuffers wordt drie keer per jaar begraasd door een schaapskudde. Deze keuze heeft mede te maken met de toegankelijkheid van De Meer voor ruiters.

▲◀ FIGUUR 5

Het bos op de Breidberg (foto: Dave Prevos).

▲▶ FIGUUR 6

Een struweelrand op de Breidberg (foto: Dave Prevos).

◀ FIGUUR 7

Houtstapels (foto: Dave Prevos).

▲ FIGUUR 8

Braamstruwelen op de Breidberg (foto: Dave Prevos).

▲► FIGUUR 9

Oude bremvegetatie op de Breidberg (foto: Dave Prevos).

Eigen natuurdoeltypen en beheer

Bossen

Het bos van de Breidberg bestaat voor een groot deel uit verschillende soorten eiken (*Quercus spec.*) en Grove den (*Pinus sylvestris*) [figuur 5]. Uit onderzoek is gebleken dat Grove den een belangrijke boom is voor bepaalde soorten wantsen die in het gebied voorkomen. De gemeente streeft op termijn naar een gemengd bos, dus bestaande uit zowel loof- als naaldbomen. Dit is vastgelegd in het Beheerplan bos en natuur van de gemeente Roermond. De Grove den zal dus nooit geheel uit het terrein verwijderd worden. Bij de aanplant van loofbomen is er aandacht voor inheemse loofboomsoorten die een rijk strooisel produceren. Daarbij wordt rekening gehouden met de bodemsoort. De gebieden bestaan uit zandgrond, waardoor niet alle boomsoorten hier goed kunnen gedijen. Waar de grond zeer schraal en zandig is kunnen Ruwe berk (*Betula pendula*) en Grove den het beste groeien. Op deze gronden wordt meer ruimte gegeven aan de Ruwe berk, omdat deze soort beter verteerbaar strooisel geeft en daarmee een positieve bijdrage levert aan de ontwikkeling van de bodem. Wanneer ruimte ontstaat in de kern van bossen worden er soorten geplant die schaduwtoleranter zijn, zoals esdoorns en lindes.

Struweelranden

Grote struweelranden, zoals duidelijk aanwezig op de Breidberg [figuur 6], worden in stand gehouden. Het struweel vormt de overgang tussen bos en grasland en is daardoor een belangrijke overgangsstructuur in het landschap. Jonge bomen groeien op tussen het struweel waardoor het op den duur kan verdwijnen. Door jaarlijks bomen uit het struweel te verwijderen worden de bosschages in stand gehouden en wordt voorkomen dat uiteindelijk grootschalig ingegrepen moet worden. Op plekken waar bosopslag inmiddels is verwijderd, begint het struweel zich nu te herstellen. Het hout dat vrijkomt wordt in rillen en/of houtstapels verwerkt [figuur 7].

Het struweel wordt jaarlijks gemonitord: om het in stand te houden maar ook om te bewaken dat het grasland niet wordt overwoekerd.

Braamstruweel

In sommige delen van het gebied zijn grote braamstruwelen aanwezig [figuur 8]. Hoewel de Rode geuzen en schapen de braamstruwelen begrazen, is dit onvoldoende om uitbreiding ervan tegen te gaan. Mogelijk is hier een verband met een hoge stikstofdepositie waar in de artikelen in dit themanummer over wantsen, lieveheersbeestjes en sprinkhanen ook naar verwezen wordt. Om te voorkomen dat braamstruwelen te groot worden, worden deze gefaseerd beheerd. Jaarlijks worden braamstruwelen aangewezen die behouden blijven en braamstruwelen die door klepelen verwijderd moeten worden. Bij het beheer wordt gestreefd naar behoud van variatie in leeftijd en grootte van de braamstruwelen. Braamstruwelen zijn onder andere belangrijk voor veel insectensoorten die nectar en/of stuifmeel uit de bloemen halen.

Bremstruweel

Brem (*Cytisus scoparius*) is een kenmerkende soort van de graslanden van de Breidberg, de Driestruik en De Meer. Tijdens het onderzoek naar wantsen (AKKERMANS, 2024) is vastgesteld dat in de Breidberg een voor deze regio unieke bremvegetatie aanwezig is. Deze bremvegetatie bevindt zich bij de grote waterbuffer in het noorden van de Breidberg [figuur 9]. Met opzet wordt de Brem op deze plaats niet beheerd. De bremstruiken mogen hier groot worden, instorten en weer opnieuw opkomen. Voor het beheer van Brem in de rest van de Breidberg is dit gebied verdeeld in zones. In het terreindeel dat grenst aan de Herkenboscherlaan wordt jaarlijks de helft van de Brem door klepelen verwijderd; in de zone dieper in het terrein wordt jaarlijks een derde van de Brem afgezet. Hiermee wordt voorkomen dat de Brem te dominant wordt

in het terrein. Door het beheer ontstaan open plekken en lage vegetaties. Dit is belangrijk voor warmteminnende insecten, zoals bepaalde soorten sprinkhanen en lieveheersbeestjes. In de Driestruik streeft de gemeente naar eenzelfde soort overgang van oude naar jongere Brem, maar dan op kleinere schaal omdat het areaal grasland hier kleiner is. In De Meer is Brem op minder uitgebreide schaal aanwezig.

Heikopje

Het heikopje op de Breidberg [figuur 10] wordt door de gemeente beheerd. Amerikaanse vogelkers (*Prunus serotina*) en Ruwe berk groeien hier ieder jaar in grote aantallen. Zonder actief beheer zouden deze soorten het heikopje overwoekeren. Daarom worden deze soorten actief verwijderd. De Amerikaanse vogelkers werd eerst alleen geknipt. Nu worden experimenten uitgevoerd waarbij grotere struiken met spanbanden en een lier uitgetrokken worden. Op deze wijze wordt geprobeerd om een zo groot mogelijk deel van de wortels te verwijderen. Hiermee wordt een afname van Amerikaanse vogelkers op het heikopje nagestreefd. De aanwezigheid van Amerikaanse vogelkers in de directe omgeving is hierbij ook een aandachtspunt. Zo worden vruchtdragende struiken van Amerikaanse vogelkers in de directe omgeving verwijderd. Berken worden ieder jaar afgezaagd. Verder worden jaarlijks voor de Zandhagedis zandplekken open gemaakt voor hun eiafzetting. Onderzocht zal worden of dit heikopje in de toekomst verder kan worden uitgebreid.

Poelen en buffers

In De Meer ligt een aantal waterbuffers. De aanleg van de waterbuffers is in twee fases uitgevoerd. De eerste fase is in 2012 afgerond, de tweede fase in 2018. De buffers maken geen onderdeel uit van de natuurcompensatie maar zijn aangelegd voor het afkoppelen van het regenwater van een deel van het

bedrijventerrein Roerstreek-Noord van het riool. De wateren in de Breidberg-Driestruik hebben twee functies. Sommige fungeren als waterbuffer voor de Roerstreek. De poelen hebben een vastgelegde natuurfunctie; ze staan niet in verbinding met de wateropvang.

In het gebied zijn 10 poelen in verschillende ontwikkelingsstadia aanwezig. Een aantal van de poelen is aangelegd met een bodem van bentoniet. Een van deze poelen in de Breidberg, die waarschijnlijk door beheer lek was geraakt, is in 2022 hersteld. In deze poel zijn in 2023 Rugstreepad, Kleine watersalamander en Alpenwatersalamander aangetroffen. Een eveneens lek geraakte poel nabij de Herkenboscherlaan is in november 2023 hersteld en in de Driestruik zijn in 2023 nog twee kleinere poelen aangelegd. Deze poelen worden speciaal aangelegd voor de Knoflookpad en de Rugstreepad. Voor deze soorten is het belangrijk dat er in de directe omgeving van de poel zandplekken aanwezig zijn en dat deze in stand worden gehouden. Beide soorten graven zich namelijk in. Bij de recent herstelde poel in de Breidberg is hier al meteen rekening mee gehouden [figuur 11]. Rondom de Akkerpoel worden ook handmatig zandige plekken in stand gehouden.

In het gebied komen niet alleen poelen voor die zich in het pionierstadium bevinden. De waterbuffers aan de Herkenboscherlaan en in De Meer hebben een rijkere oeverbegroeiing. Een variatie in ontwikkelingsstadia is wenselijk voor de fauna, zoals blijkt uit verschillende onderzoeken die zijn uitgevoerd.

HOE VERDER?

Naar de toekomst kijkend is het de bedoeling dat de Breidberg, de Driestruik en De Meer blijven functioneren als een stapsteen voor de fauna in het landschap tussen de Meinweg en het Roerdal. Uit de onderzoeken die in dit themanummer worden

▲◀ FIGUUR 10

Het heikopje op de Breidberg (foto: Dave Prevos).

▲▶ FIGUUR 11

Een herstelde poel op de Breidberg (foto: Dave Prevos).

▲ FIGUUR 12
Rugstreeppad (*Bufo calamita*) (foto: Olaf Op den Kamp).

▲► FIGUUR 13
Knoflookpad (*Pelobates fuscus*) (foto: Olaf Op den Kamp).

beschreven blijkt dat deze compensatiegebieden zich goed ontwikkeld hebben voor libellen, sprinkhanen, lieveheersbeestjes, wantsen en mestkevers. Binnen de gebieden doen zich soms uitdagingen met betrekking tot het beheer voor, zoals het oprukkende Duinriet (*Calamagrostis epigejos*) dat zich sinds 2022 in de Breidberg gevestigd heeft. Door de gebieden jaarlijks te monitoren en tijdig in te grijpen bij onwenselijke ontwikkelingen, zoals de expansie van Duinriet, wil de gemeente de natuurwaarden van de gebieden behouden en zo mogelijk uitbreiden.

DANKWOORD

Ik wil van deze gelegenheid gebruik maken om iedereen te bedanken die zich inzet voor deze gebieden. Met name Yverta, Werkgroep Driestruik, de begrazers en mijn collega's van de gemeente Roermond. Daarnaast wil ik het Natuurhistorisch Genootschap Limburg bedanken voor de verschillende onderzoeken die zij hebben uitgevoerd. De resultaten hiervan worden gebruikt om het beheer van deze gebieden verder te verbeteren.

Summary

THE BREIDBERG-DRIESTRUIK NATURE COMPENSATION AREA

The Breidberg-Driestruik nature area was created at the beginning of the present century to compensate for the loss of natural values due the development of the Roerstreek Zuid industrial estate. The largest part of the area is owned by the municipality of Roermond and the remainder by the Dutch forestry service (Staatsbosbeheer). In practice, its management rests with a small herd of a specific breed of cattle known as Rode Geuzen, which graze the area all year round. Other measures include the removal of broom and bramble thickets and the use of native tree species when replanting. Some pools in the area function as rainwater buffers, others have been specifically constructed as pools for amphibians, and for this purpose they are regularly cleaned. Finally, there are still some heathland remnants on the site, which are kept free of young trees and shrubs as much as possible. When implementing management measures, grateful use is made of the efforts of volunteers. The goal of the Roermond municipal authorities is to tailor the management as much as possible to the preservation of the existing biodiversity.

Literatuur

AKKERMANS, R. & W.G. VERGOOSSEN, 2024. Eén jaar wantsen (Heteroptera) inventariseren op de Breidberg-Driestruik. *Natuurhistorisch Maandblad* 113(5): 149-161.

CREEMERS, R.C.M. & G. HOOGERWERF, 1998. Beschermde amfibieën en reptielen ten zuiden van de Keulsebaan. Beschermwaardige soorten binnen het

bestemmingsplangebied Keulsebaan-Zuid. Adviesbureau Natuurbalans/Limes Divergens, Nijmegen.

CROMBAGHS, B.H.J.M. & R.C.M. CREEMERS, 1998. Beschermde amfibieën en reptielen ten zuiden van de Keulsebaan. Deel II. Aanvullend onderzoek in 1998. Adviesbureau Natuurbalans/Limes Divergens, Nijmegen.

GERAEDS, R.P.G., 2016. Biodiversiteit van de Driestruik. Deel I: Gebiedsbeschrijving. *Natuurhistorisch Maandblad* 105(7): 129-133.

REO (Regionale Economische Ontwikkeling Midden-Limburg BV), 2000. Aanvullende rapportage natuurbelang locatiekeuze industrieterrein Roerstreek-Zuid. REO, Roermond.